

Избор хранива за козе

Проф.др. Горан Грубић

Пољопривредни факултет Земун

[хттп://www.cyoокс.org/гласпастира1.хтмл](http://www.cyoокс.org/гласпастира1.хтмл)

Козе могу да конзумирају готово сваку зелену биљку која расте у нашим условима. Избор кабастих хранива у њиховој исхрани је веома широк: око 90 биљних врста, а то је знатно више него у исхрани оваца (20) и говеда (17). Карактеристично је да козе воле када им је оброк разноврстан, односно да се храна чешће мења. То повољно делује на апетит, што се одражава и на производњу.

Када нема паше или зелене хране, козама може да се даје силажа (до 3 кг на дан), сточна репа (2-4 кг/дан), парени кромпир (2 кг/дан), споредне производе неких грана прехранбене индустрије (резанци шећерне репе, пивски требери тд.), сено (до 3 кг/дан) и сламу житарица (до 0,5 кг/дан). Коришћење кукурузне силаже треба да иде уз максимални опрез због могућности појаве пробавних и метаболичких поремећаја. Силажа слабијег квалитета може да доведе и до знатнијег пада у производњи. Зато се количина силаже ограничава и то у комбинацији са неким другим кабастим хранивом.

Према томе како их козе радо једу, гајене *кормне културе* се деле у **три основне групе**:

- луцерка, црвена детелина, италијански љуљ, јежевица, грахорица, овас, кукуруз, сирак, суданска трава;
- пострне зелене биљке, сено, силажа, грашак;
- лисичји реп, мачји реп, купус, уљана репица.

Хранива из треће групе не треба да се дају као једина, већ у комбинацији са неким од хранива из групе 1. или 2. Наведени подаци се односе на услове који владају у Француској, док у нашој земљи избор хранива може да буде и већи. Ипак треба напоменути да се најзначајнијим кормним биљкама за козе сматрају луцерка и црвена детелина, и то како у смислу њихове хранљиве вредности, тако и у погледу могућности да их козе једу.

Међу **дрвећем** које козе радо брсте издвајају се: брест, јасен, леска, врба, храст.

Од **жбуња** то су: купине, врес, штипавице, и тд.

Од **коренсто - кртоластих хранива** козе пре свега воле кромпир, а за њим шећерну репу. Сточна и бела репа такође могу да се нађу на јеловнику, али се препоручује да се дају уз неко суво кабасто храниво.

Сено треба да буде лиснато и добро осушено. Пошто козе могу врло успешно да пробегу добре делове од лоших, треба рачунати да оно што остане после њиховог оброка оне више неће јести. Предност се даје легуминозним сенима, али је у основи прихватљиво свако сено које има доста лишћа. Такође и добар лисник, као и сено од коприве

У исхрани коза велике могућности постоје за коришћење разних споредних производа и отпадака прехрамбене индустрије. Нови такви производи се појављују са развојем нових технологија. Коришћење ових хранива с једне стране омогућује да се као храниво за козе употребе материјали који су се до недавно бацали, а с друге смајује се њихово одлагање у природу и могућности загађивања средине. Као пример за то могу да се наведу јабучна и грожђана комина, о чијој се примени у исхрани преживара све више говори.

Следећи моменти су битни у вези са избором хранива за козе:

- Младе биљке које козе конзумирају обично имају довољно протеина. Када се хране старијим биљним материјалом потребно је додавање протеинима или урее, посебно при вишој производњи.
- Козе воле разноврсност у оброку, тако да је увек добро да 20-30% оброка чини брст. Кад год је то могуће треба им омогућити да се хране слободно - на паши.
- Веће место у исхрани коза треба да заузму разни споредни производи прехрамбене индустрије чији асортиман се из дана у дан увећава. Тако се кроз ове корисне животиње искориштава чак и оно што се до скоро бацало.
- Храна која се даје козама мора да буде колико је год могуће чиста. Валови и јасле морају се држати такође чисто, у супротном случају може да се деси да козе и не додирну храну.
- Храна треба да се учини привлачном, посебно смеше концентрата. То се може постићи додавањем меласе и сл. у смеше.

Концентрована храна за козе треба да буде грубо (ни у ком случају фино) самлевена, а још боље је када је пелетирана. Козе су далеко осетљивије на убуђала концентрована хранива од оваца и говеда. Такође, оне неповољно реагују на неке материје које се налазе у хранивима, као што је случај за глюкозинолатима у сачми уљане репице и сл. Због тога треба водити рачуна да се козе хране квалитетном, свежеом или добро очуваном храном, а ако се деси да нека хранива (или смеше) одбију, не треба инсистирати на томе већ им треба обезбедити одговарајућу алтернативу. Чињеница је да ће козе које су извесно време слабије храњене бити спремне да конзумирају храну веома слабог квалитета. То је утицај изгладнелости на њихов апетит. Међутим ако се жели стабилна производња, до тога не сме да долази.

Када је реч о употреби непротеинских азотних јединицења (НПН) козе се не разликују од других преживара. чак до 50 % од укупних протеинских потреба козе може да буде подмирено из НПН. У вези са коришћењем НПН треба имати у виду следеће моменте:

- НПН може да представља погодан извор азота (односно разградивог протеина) у исхрани преживара ако се испуне одређени услови: а. обезбеди довољно лако доступних угљених хидрата као извор енергије; б. онемогући пребрза разградња урее и ослобађање амонијака, применом одређених поступака обраде или начином храњења; ц. омогући микроорганизмима у бурагу да се прилагоде на употребу урее;
- коришћење урее и других НПН јединицења органичено је потребама микроорганизама јер само они могу да из неорганиског Н-азота формирају квалитетан протеин (микробијални);
- са повећањем производности свих врста преживара расту потребе у неразградивим протеинима, тако да ће у тим условима бити све мање могућности за коришћење урее као допунског извора азота;

сматра се да је међу различитим НПН једињењима уреа најпогоднија за примену и има најповолнију цену.

Уреа може да се даје у течној форми, у виду блока за лизање, у пијаћој води, попрскана по сену или слами, инкорпорирана у зрневље житарица и тд. Никад се не сме давати у чистој кристалној форми и увек мора да иде уз одговарајући извор енергије.

Учесталост храњења коза

Када се козе држе у стаји, без могућности изласка на пашу, треба водити рачуна о томе да њихов оброк буде подељена на мање делове који се дају више пута на дан. Слична је ситуација и када је паша временски ограничена у току дана. Установљено је да козе далеко боље користе храну када им се она даје у више мањих оброка него само једном на дан. За јединицу намуженог млека коза утроши двоструко више хране ако се она даје један пут, него када се даје пет пута на дан.

Значај ове препоруке је у томе да се чешћим давањем мањих количина хране убрзава пролазак хранива кроз бураг и тиме смањује обим разградње од стране микроорганизама. Када се дневни оброк даје одједном, хранива се дуго задржавају у бурагу. Основне хранљиве материје микроорганизми разлажу до једноставнијих облика. Један део животиња може одмах да искористи (испарљиве масне киселине). Други део искоришћавају микроорганизми за развој своје популације и синтезу протеина (тзв. микробијалног), након чега животиње могу и то да искористе. Овај процес, међутим, иде и корак даље, тако да се у бурагу стварају гасови и топлота, што представља губитак за животињу. Из овога се може закључити да предуго задржавање хране у бурагу доводи до одређених губитака у хранљивим материјама и да је због тога оно непожељно.

Посебно треба нагласити да козе које се кратко изводе на испашу тешко успевају да конзумирају потребну количину хранљивих материја. Због тога је боље да се у систему исхране одгајивач определи између две варијанте:

1. комплетна исхрана на паши или
2. комплетна исхрана у стаји.